

Globala vägar till lycka

Vad händer med lyckan när den blir global? Idag blandas lyckofilosofier från de mest skilda håll: en afrikansk affärskvinna kan söka glädjen med hjälp av en amerikansk självhjälpsbok medan en svensk medelklassman söker psykiskt välmående genom att studera Dalai Lamas visdomslära.

Nuförtiden verkar lyckan finnas med oss överallt. Bokmarknaden fullständigt flödar över av böcker som syftar till att vi ska uppnå det vi innerst inne drömmer om: glädjen, det inre välmåendet. Vissa skrivs av vanliga människor som funnit en mening i sina egna liv. Andra är skrivna av vetenskapliga experter. Men i denna flod av litteratur är det något väsentligt som saknas: det är insikten om att lycka inte betyder samma sak för alla människor.

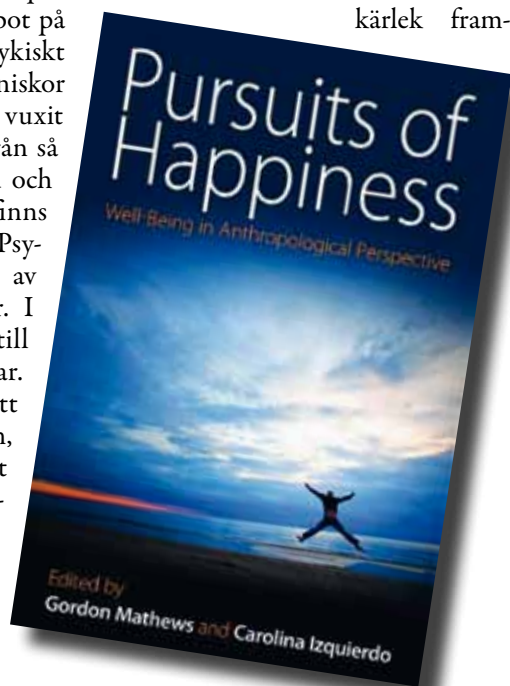
En nyutkommen bok: "Pursuits of Happiness: Well-Being in Anthropological Perspective" söker råda bot på denna svaghet. Här visas vad psykiskt välmående kan betyda för människor beroende på i vilken kultur de vuxit upp. Boken hämtar exempel från så olika platser som Indien, Peru och Japan. Här visas att det inte finns en väg till lyckan utan flera. Psykiskt välmående är beroende av våra kulturella föreställningar. I västerlandet är lyckan kopplad till individualistiska föreställningar. Det människor drömmer om att ägna sig åt sådant som motion, avspänningsövningar eller att äta hälsosam mat. I ett socio-centriskt samhälle som Indien kan det istället handla om familjens välmående: att till exempel gifta sig med den som föräldrarna bestämt kan vara

av stor betydelse för en människa som lever i ett sådant system.

I ett intressant kapitel visas hur till och med fysisk lycka är kopplad till våra kulturella och sociala föreställningar. I Japan anses heta bad vara en källa till lycka. Men varför anses då ett varmt bad vara så glädjebbringande och inte på samma sätt en varm bil? Intervjuerna med de badande visar att det för dem inte endast handlar om den fysiska känslan av det varma vattnet. Det handlar om någonting mer. Det är också en del av den japanska identiteten och att fysiskt men även symboliskt känna sig "ren". Ungafär som att man i Japan tar av sig skorna innan man går in i en bostad. Endast den som är Japan kan förstå badet på ett japanskt sätt, menar artikelförfattaren.

Kärlek framför hat

Samtidigt finns det givetvis någonting gemensamt med människors upplevelse av glädje. Detta beror på vår gemensamma mänsklighet – vår genetiska och fysiska likhet. De flesta människor världen över föredrar kärlek fram-

för hat, välbefinnande före smärta, mening före meningslöshet. Detta innebär inte att det – enligt antropologiskt synsätt – går att utmejsla ett objektivet lyckobegrepp. Välbefinnandet måste istället förstås utifrån det studerade samhällets egna förutsättningar. Visserligen kan vi mäta vissa aspekter såsom barnadödlighet och inkomst per capita. Men dessa slags fakta ger endast kunskap om människors yttre levnadsbetingelser – inte hur de upplever det. Kanske lever västerlandets rika inte lyckliga liv trots sin välfärd. Vi hör ofta talas om den inre tomhet som en ensidig jakt på materialism kan föra med sig.

"Mjuka" jämförelser

Antropologin använder inte statistiska data för att jämföra kulturer utan använder sin egen metod – att delta i och observera vardagslivet hos det folk man studerar. I en alltmer globaliserad värld behöver vi förstå dessa "mjuka" jämförelser. Medan yrkesgrupper som ekonomer, hälsoexperter och psykologer varit väldigt aktiva i debatten om lycka har antropologer – som studerar världens skilda kulturer – ofta varit frapperande tysta. Men nu tycks alltså en förändring vara på väg. Vad blir då slutsatsen? Boken tar visserligen inte ställning till vilken kultur som är mest lycklig, men den kan ändå bidra med insikter. Det borde ju vara lättare att känna sig lycklig i dagens Västeuropa eller Kina än för människorna i Gazaremsan eller i krigets Darfur. Men i grunden handlar bokens budskap om något annat: ödmjukhet och vidsynthet. Det samhälle är bäst att växa upp i som inser att det inte finns en enda "rätt" plats att växa upp i.

Leif Jacobsson

*fl.mag i socialantropologi,
arbetar på TAM-Arkiv
(TCO:s och Sacos arkiv)*

Litteratur: Pursuits of Happiness: Well-Being in Anthropological Perspective. Edited by Gordon Mathews and Carolina Izquierdo. 2009.
